

pomirjevalno sredstvo vsem tistim budnim stražarjem, ki povsod pogrešajo naše stvarnosti. Tukaj je in lepo sladka.

Povedano na kratko, scenaristična in filozofska zgradba filma je eratična. Na mestih, kot recimo pri cenemem filozofiranju, ki ga scenarij polaga v usta Dareta Ulage, enega mladih glasbenikov, zdrsne v nehoteno parodiranje. Nekajkrat, prevečkrat, da bi se gledalec še dobro počutil, dobimo pri posameznih prizorih vtis nečesa že poznanega in že gledanega. Dialogi in monologi so zares šibka točka filma. Ne gre za obžalovanje, da v jeziku nikoli ni iskre, da se nikoli ne povzpne nad preprosto prozo; to bi bilo za ta film mnogo previsoko. Obžalujemo lahko le, da stavki, ki jih govorijo igralci, nimajo niti osnovne odlike govornosti. Mogoče bi si tu lahko želeli nekoliko bolj energičnega sodelovanja Andreja Hienga, ki se je podpisal kot soavtor scenarija.

Vendar je režiser Klopčič mnogo močnejši od Klopčiča scenarista. Široko je razgledan po filmski klasiki in ima dobro oko za čustveno polne scene. Njegov forte so vsekakor lirični prizori, ki jim zna z režijskimi sredstvi nadgraditi dodatno, filozofsko vsebino. Pri tem bi si težko lahko želel boljšega interpreta, kot je Lojze Rozman. Igralec zna v vsaki situaciji ustvariti občutek svoje umaknjenosti in izoliranosti, ki je za ozračje filma ključnega pomena. Če film nima razumljivega sporočila, to vsekakor ni krivda Lojzeta Rozmana.

Naj parafraziram Ionescove besede iz Lakote in žeje, na katerega konstrukcija filma nenavadno spominja: mladi mož je šel po svetu in iskal odgovore na svoja vprašanja. Našel je može, ženske in otroke, gore in reke, meglene pokrajine in zračne planote. Nikjer pa okamenelih vitezov v polni opravi, nikjer steklenih samorogov.

Teh, kljub morebitnemu pričakovanju, v filmu tudi mi nismo našli.

Aleksander Čolnik

KOMENTAR, ANTIKRONIKA, EPIGRAM

AVSTRALIJA IN AMERIKA. Naša evropska civilizacija se je rodila na obalah Sredozemlja. Njen najmočnejši pečat sta ji dali Palestina pa Grčija. Stari Rim je kot naslednik Grčije močno vplival na razvoj evropskega duha. Arabci so oplodili Španijo, bili so most med Vzhodom in Zahodom. Sinovi Arabije so bili zadnji odmev starega, klasičnega Sredozemlja. Ustanovili so arabski kalifat, razširili so meje tedanjega sveta, v južni Evropi so bili predvsem posredniki. Ustanavljali so univerze od Buhare do Kordove — univerza v Fezu je stara tisoč let.

Evropa je v 15. stoletju odkrila Ameriko — novo celino. Mediteranska kultura je razvila nove oblike v Severni in Južni Ameriki — atlantska kultura.

V Latinski Ameriki se bodo morda zbližali ali bo celo nastala sinteza treh elementov: Amerike (predkolumbovske), Evrope in Afrike. Najbolj viden primer te sinteze je danes Karibska Amerika. Brazilija ima 85 milijonov ljudi in bo prva država na ameriški celini, ki bo zbližala te tri komponente. Morda bi morali postaviti na prvo mesto Mehiko, vendar tam ni črnskega elementa.

Avstralija je dobila od Evrope samo lupino, samo civilizacijo in organizacijo. To pa je malo in tega se vsi zavedajo. Svoje lastne civilizacije ni imela. Terra Australis nondum cognita, je pisalo še na starih kartah. Do leta 1770,

ko je James Cook ponovno odkril peto celino, je bila dejansko še nepopisan list.

Prvi kolonisti so prišli komaj pred stoosemdesetimi leti, le leto dni pred francosko revolucijo. Amerika je bila tedaj že neodvisna. Angleži so imeli Indijo trdno v rokah. V Južni Afriki je bilo že pet generacij kolonistov.

Peta celina je edina dežela na svetu brez tradicije, brez zgodovine v klasičnem smislu. V Italiji, Grčiji, Španiji, Palestini je vsak kamen zgodovina. V Belgiji ima vsako večje mesto katedralo, umetniško galerijo. V Avstraliji nimaš občutka: tega še nisem videl, to moram še videti. To je še pionirska dežela, tradicije ni, je samo velika energija ustvariti nekaj novega. Taka je bila tudi Amerika pred sto leti. Amerika je danes velika nacija.

Evropa je razdeljena na vrsto držav. Amerika je, Afrika je, Azija je. Tudi Indija je. Srednjeveška Nemčija je bila. Francija pred združitvijo pod enim samim vladarjem.

Mnogi afriški državniki so še pred leti sanjali o federaciji ali konfederaciji afriških dežel. Njihov ideal so bile ameriške države, ki so se odcepile od Anglije in združile v eno tvorbo. To se afriškim politikom še ni posrečilo, čeprav smo že v drugi polovici dvajsetega stoletja. Vse bolj je očitno, da bo karta Afrike še bolj pisana, še bolj podobna mozaiku.

Simon Bolivar, veliki libertador, je sanjal o ameriški federaciji od Ognjene zemlje do Rio Grande na severu. To je bila velika ideja, nikoli se ni uresničila. Danes je še dlje od realizacije kot pred stopetdesetimi leti. In vendar imamo zdaj železnice, ceste, radio, tisk. Tudi meje so v bistvu le še formalnost.

Arabci pripadajo vsi eni družini, govorijo isti jezik, imajo isto vero, iste zgodovinske tradicije. Vendar so razbiti na tucat držav. Ideja federacije ali konfederacije, o kateri so po vojni toliko govorili, je izgubila svoj polet. Veliki ogenj se je polegel, le nekaj žerjavice je ostalo.

* * *

Avstralija je edina celina na svetu z eno državo, eno nacijo in enim jezikom! To je velikanski plus, je pa tudi minus. Evropa to ni bila niti v rimskih časih. V rimskem imperiju, v perzijskem cesarstvu, v veliki konfederaciji mongolskih vladarjev so govorili na tucate jezikov. V Indiji govorijo čez sto jezikov, glavnih pa je šestnajst.

Kitajska pa je dosegla nekaj izrednega: kitajska kultura je najbolj celinska, najbolj izolirana, njena kultura je imela najbolj kontinuiran razvoj. Kitajska je asimilirala vse napadalce.

»Kamor koli grem«, mi je ondan razlagal mlad študent iz Sydneya, »povsod ista slika, ista monotonija. Nič novega, nič drugačnega. To vpliva destimulativno, to zožuje obzorje.« Evropa je tako pestra, to je mavrica barv, življenja, vsega.

Avstralija je v bistvu velika pampa, na tej pampi se pase 170 milijonov ovac. To je dežela 12 milijonov ljudi, le 50.000 je farmerjev, vsi drugi žive v mestih — večjih in manjših. Ta dežela je imela popolnoma svoj razvoj, primerjati ga ne moremo z nobeno drugo. Kajti Avstralija ni niti Anglija niti Amerika, morda bomo nekega dne priznali, da pripada — Avstralaziji. Ondan je znani ameriški novinar Sulzberger predlagal novo ime: Austerica.

Na razvoj Avstralije je najbolj vplivala Anglija. To je pravzaprav anahronizem, saj je Anglija najbolj oddaljena od Avstralije. Kje je London! Na drugem koncu sveta. Amerika je veliko bliže, posebno Kalifornija, zahodna obala. In res, Avstralija je edina dežela Commonwealtha, kjer resno (ali neresno) govore o priključitvi Ameriki! To pa je le dokaz, da avstralske nacije še ni in da se šele formira.

Spominjam se razgovora z nekim alžirskim ministrom pred leti. Na vprašanje, ali je Alžirija že nacija, je odgovoril dobesedno: »Nous sommes une nation en formation.« In vendar je bilo to že leta 1959. Pri nas pa so vsi zmagoslavno zatrjevali: Alžir je velika nacija!

* * *

Razvoj Avstralije je bil v primeri z Ameriko tako miren. Veliki konflikti v svetu so imeli samo slaboten odmev na peti celini. Res je, Avstralija je sodelovala v obeh svetovnih vojnah, čutila je krizo tridesetih let, vendar tiste drame ni občutila. Živela je v sijajni izolaciji. Tudi danes je skoraj odrezana od sveta. Še Indonezija, čeprav le nekaj sto kilometrov stran, je tako daleč.

Razvoj Amerike je bil poln dinamike. Amerika je razvila kapitalizem do skrajnih oblik, dala mu je svoj pečat. Avstralija ni prispevala nič. V Ameriki so se razmahnilo sindikati, sta dve močni stranki, vsake štiri leta se borita za oblast — predsedniške volitve. Ves svet jih spremlja z največjo pozornostjo.

Amerika — so veliki štrajki, veliki protesti. Amerika je dala film, v Ameriki se je razvil tisk, postal je močno politično orožje. Tisk je velesila!

V Ameriko je bežala politična emigracija, na ameriških tleh so se razvile razne verske sekte, sem so bežali verski preganjanci. Mnogi so hoteli ustanoviti novo, idealno družbo. To so bili plemeniti, vendar neuspešni poskusi. Avstralija ve samo za ekonomsko emigracijo.

Ameriška zgodovina je polna dramatičnih konfliktov, tragedij, krvavih obračunov. Prišli so sužnji iz črne Afrike. Ameriške države se odcepijo od Velike Britanije. V drugi polovici prejšnjega stoletja izbruhne državljanska vojna. Sever in Jug se borita za oblast. Sever zmaga. Abraham Lincoln je dal življenje za osvoboditev ameriških črncev. Kennedy se je boril za veliki ideal, za državljanske pravice.

Amerika je dala vrsto velikih državnikov: Washington, Lincoln, Jefferson, morda bi lahko šteli sem tudi Roosevelta. Amerika je razvila popolnoma svoje oblike. Amerika je republika, Avstralija je v bistvu še vedno dominion. Le Nova Zelandija je še bolj angleška. Avstralija do druge svetovne vojne ni imela svojih diplomatskih predstavnikov.

Še Južna Afrika je dala velike državnike: Jan Smuts, Krüger, Pretorius. Južna Afrika se je borila za svoje mesto v svetu v dveh burskih vojnah. Prvo vojno je dobila, drugo izgubila, vendar je danes samostojna republika. Od leta 1961 ni več članica Commonwealtha.

Avstralija ne ve za antagonistične skupine, konflikte, kakor jih pozna Amerika. Njena družba je bolj homogena. To je ogromen plus za nas, je ondan izjavil premier Holt.

Poglejte v Azijo! Kako diferencirana družba je Indija. Pakistan je geografsko, politično, versko in jezikovno razbit na dve polovici. Indonezija preživlja hudo notranjo krizo. Še arabske dežele ne najdejo več skupnega jezika.

Dominantna poteza Avstralije je bila vedno naselitev, populacija ogromnega prostora. »Premagovanje razdalj je bil centralni in združevalni dejavnik v vsej avstralski zgodovini,« je ondan zapisal neki zgodovinar.

Na celini, veliki ko Evropa, živi le 12 milijonov ljudi. Celo Nizozemska ima več ljudi, in vendar je le malo večja od naše Slovenije. Ceylon je kaplja v Indijskem oceanu in ima prav toliko ljudi kot peta celina. In Avstralija je velika: ko je v Sydneyu že noč, je v Perthu, na Indijskem oceanu, še dan. Od prvega do drugega mesta je ko od Moskve do Lizbone!

In zdaj vam predstavimo drugo državo — Izrael. Tako majhna je. Od zahoda na vzhod, od Tel Aviva do Jeruzalema je z avtomobilom le 45 minut!

Kolonizacija Severne Amerike je bila končana že v 19. stoletju. Isto velja tudi za kolonizacijo Latinske Amerike: Brazilije in Argentine. Malo kdo se odloči zdaj za življenje v pampi.

Avstralija je praktično naseljena le na obali, notranjost je v bistvu še vedno vacuum — velika praznina. Tudi Severna Amerika je bila pred stopetdesetimi leti pravzaprav naseljena le na obali, še Kalifornija je bila tako malo znana.

Ko so povezali New York po železnici s San Franciscom, pa so oživele tudi prerije. Srednji zahod je danes glavna ameriška žitnica. Tu so zrasla velika mesta. Ko so odkrili nafto, se je začel razvijati tudi Teksas.

Amerika je nova celina, Avstralija najnovejša. Avstralija je dejansko kontinent 21. stoletja. Takrat bo, kakor zatrjujejo, važnejša od Anglije. Tudi ljudi bo imela več.

V nekaterih pogledih je Avstralija sto let za Ameriko, v drugih za petdeset ali samo petnajst. Po številu prebivalstva pa bo vedno najmanjša celina.

Razvoj Avstralije se je komaj začel. To je še vedno celina na robu sveta. Toda na tej celini govore en sam jezik — in to je ogromna prednost Avstralije.

Miran Ogrin

ANTI-KRONIKA. Navajeni vsega hudega: »Delež kulture v proračunu 0,9 manjši... V strukturi tega proračuna znaša delež znanstvene in kulturno-prosvetne dejavnosti kljub indeksu 113,6 dejansko zmanjšanje v primerjavi z lanskim sorazmerjem za 0,9. Ta ugotovitev je tembolj kritična, ker je mesto letos iz raznih razlogov moralo prevzeti vrsto novih kulturnih zavodov oziroma bremen...« (Iz poročila v Delu) — Da ne bi kdo ugibal: gre za proračun mesta Ljubljane za področje kulture. V istem proračunu znaša indeks postavk za družbenopolitične organizacije 575,8!

Sodobni Ilir: »Mislim, da smo mi jedna nacija s više jezika. To su već naši preci govorili i borili se da stvore jedinstvo nacije. To se dugo nije ostvarilo i još se dugo neće ostvariti, jer je nasljedje iz prošlosti prejako, a razlike, koje su nastale između nas, prevelike su. Mislim, da bismo morali nastojati, da postepeno smanjimo razlike između nas i naših jezika, a ne da ih još povećavamo. Tako bismo postepeno stvorili uvjete za integraciju u jednu naciju i jedan jezik, bez ikakvih nametanja jednih drugima...« (Iz pisma Borisa Čretnika iz Ljubljane Vjesniku u srijedu) — Naše gore list, a vendar bolj papeški kot papež.